

TEGZES LÁSZLÓ

Új irányok a magyar nép- és családvédelemben (Országos Nép- és Családvédelmi Alap)

In: Fragó Ede (szerk.): Szociális Magyarország. A magyar szociálpolitika törvény- és adattára. Budapest, 1943, Athenaeum. 79–85.

Országos Nép- és Családvédelmi Alap 1940–1944 között az Országos Szociális Felügyelőség égisze alatt működő szociális szervezet, melynek célja a falusi nincstelenek megsegítése volt. Az ONCSA része volt a kormányzati szintre emelkedő produktív szociálpolitikának, amelynek célja a legszegényebbek termelő munkába való bekapcsolása volt. A szociálpolitikai program keretében több tízezer nincstelenet támogattak földdel, állatállománnyal, lakással. A program ugyanakkor magán viselte a társadalmpolitikai prioritások számos elemét. A szociálpolitikai program célja a „társadalmi kiegyenlítődés elősegítése és a népszaporulat előmozdítása” volt. Elsősorban „megbízható magyar és keresztény” embereket részesítettek előnyben a támogatások odaítélésekor. A reformok finanszírozására felhasználták a zsidók tulajdonából elkobzott földek egy részét is. Forrásunk a politikai szempontok melletti érvek gyűjteményeként jól érzékelteti a társadalmpolitika és szociálpolitika összefüggéseit.

A trianoni csapásban erkölcsileg megalázott, anyagilag megszegényített nemzet a nagy megrázkódtatás után befelé fordult, számba vette hibáit, bűneit és megindult a belső megújulás útján. Nyilvánvaló volt, hogy a nagy összeomlás egyik legfőbb okozója a magyar társadalom egyensúlyában szociális, gazdasági és kulturális téren mutatkozó nagyfokú eltolódás volt.

A kiegyezés után szinte váratlan arányokban meginduló gazdasági, ipari fellendülés a liberális gazdasági és társadalmi rendben meghirdetett szabad verseny veszedelmes hatása alá került. Az erőseknek és nagyoknak ez a szabadsága a korlátlan lehetőségek legtágabb és legellenőrizhetetlenebb területe volt azokkal a gyengébbekkel és kisebbekkel szemben, akik számára a szabadság elvi joga mellett a tényleges versenyhez állás előfeltételei sem anyagi, sem szellemi, sem politikai, sem társadalmi viszonyában nem voltak meg. [...]

Nagy vonalakban ilyen elvi fejlődéstörténeti és szakmai tapasztalatok után született meg az új magyar szociálpolitika egyik legjelentősebb intézménye, az Országos Nép- és Családvédelmi Alapról szóló törvény. A törvényben jelentkező elvek, szociálpolitikai módszerek és eszközök új fejezet megnyílását jelentik a magyar társadalmpolitikában. Mindezenre szakítást jelentenek az előző század egész társadalmi szemléletével szemben.

A törvény 2. §-a ugyanis azt mondja, hogy az Alap célja a leginkább támogatásra szoruló néprétegek gazdasági, erkölcsi és szellemi felemelése folytán az életviszonyok javítása és a társadalmi kiegyenlítődés elősegítése, továbbá a népesség szaporodásának előmozdítása. A továbbiakban a törvény közelebről is megjelöli a széleskörű célkitűzések megvalósításának legfontosabb gyakorlati módját is, mert az Alap feladatát különösen a következőkben sorolja fel:

a) A sokgyermekes családok intézményes támogatása; b) gondoskodás a gyermekvédelem feladatainak ellátásáról; c) a megélhetésükben veszélyeztetett – főként mezőgazdasággal foglalkozó családok boldogulásának szerves megalapozása házhoz juttatás, kedvezőbb viszonyok közé telepítés, vagy egyéb gazdasági megsegítés (közjóléti Szövetkezetek, különböző termelési, értékesítési intézmények és vállalkozások elősegítése útján); d) kellő anyagi feltételekkel nem rendelkező, arra érdemes családok részére az anyagi eszközök biztosítása avégből, hogy az állam, vagy más közület gazdaságpolitikai tevékenységének részesei legyenek. Vagyis a törvény a társadalmi kiegyenlítődés elősegítését már nem csupán a szabad erők egymást kiegyensúlyozó játékára bizza, hanem az abban való közreműködést a társadalomból kialakított legfelsőbb rendű közösségi szervre, az államra ruházza. Az állam ezzel azt a magasabb erkölcsi feladatot kívánja vállalni, hogy hivatásánál fogva különös módon gondjaiba veszi és óvja az igazságtalanságtól a társadalom gyöngébb rétegeit és így az erkölcsi mélységekbe alapozva fogja biztosítani a társadalmi élet tartó részeit.

Szakítás ez a törvény az egyoldalú materialista társadalmi felfogással is, mert a társadalmi kiegyenlítődést ez a törvény már a szellemi és erkölcsi erőknek az anyagiakkal minden tekintetben egyforma érvényesülésétől várja. Lényegében tehát a keresztény világfelfogás alapvető nézeteire helyezkedik, amely a test és lélek analógiáját látja a társadalomban is, s azt olyan szerves egészként fogja fel, amelynek ereje és egészsége a testi és lelki, más néven erkölcsi, szellemi és gazdasági erők kiegyensúlyozott működésén alapszik. Más, gyakorlati vonatkozásban ez azt is jelenti, hogy a megsegítésre váró népréteget az anyagiak juttatásán felül egy időben és párhuzamosan erkölcsi és szellemi segítségben is akarja részesíteni.

Elvi szempontból az is jelentős, hogy a törvény az állam feladatának látja a népesség szaporodásának előmozdítását, vagyis a nemzet biológiai megerősítését, amely megint csak erkölcsi és anyagi erők együttes és harmonikus munkásságától várható. Milyen messze van ez a szemlélet és akarat attól a veszedelmesen önző és ugyanakkor kispolgári szemlélettől, amely túlzottan doktriner világnézetével és az életjelenségek összefüggésének meg nem látásával akarva, nem akarva népes nemzetek erkölcsi, egészségi, termelői, fogyasztói erejét aknázza alá és történelmi hivatásuk betöltését szinte öngyilkosság elkövetésével veszélyeztette!

Ha a törvény példaszzerű felsorolását nézzük további rendkívüli érdekes elvek kidomborodására bukkanunk. A társadalmi kiegyensúlyozás munkájának középpontjában már nem az egyén, hanem a keresztény társadalomtan felfogása szerint a társadalom alapegysége, s a nemzet biológiai erejének egészséges sejtje, a sokgyermekes családok intézményes támogatásai áll. A segítségre szoruló családot, ez a törvény már

nem a karitatív szemszögből nézi, hanem mint az állam gazdaságpolitikai tevékenységének részesét, s mint ilyen számára látja feladatának a megfelelő anyagi eszközök biztosítását. A liberális gazdasági és társadalmi rend nem törődött azzal, hogy vajon az ilyen társadalom és nemzet szempontjából egyaránt nagy jelentőségű egységek egyáltalán hozzá állhatnak-e ahhoz a versenyhez, amely éppen az egymásra való tekintet nélkül igen komoly anyagi eszközök, gazdasági erők, főleg tőkék rendelkezésre állását kívánta. Itt mutatkozott meg ugyanis a materialista-individualista nézet tévedése és a természetellenessége. Éppen a társadalomnak az az értékes egysége nem volt képes a jobb lehetőségek megszerzésére megfelelő indító tőkét szerezni, amely a legtöbb gyermek fenntartását és nevelését vállalta. [...]

Külön meg kell emlékezni a szervezet kapcsán a közjóléti szövetkezetekről. Jelenleg 92 vármegyei és városi közjóléti szövetkezet működik szerte az országban. A közjóléti szövetkezet szervezetében sajátos módon találkozik a közigazgatási tapasztalat és a munka eredményességéhez szükséges nagyobb tekintély az abba bevont társadalmi erők gyakorlati gazdasági ismereteivel. A közjóléti szövetkezeti igazgatás elnökei az alispánok és polgármesterek. Az igazgatóságban azonban helyet foglalnak mindazok a szakigazgatási tisztviselők, akiknek hatáskörét a nép- és családvédelmi célkitűzésnek végrehajtása érinti, így a gazdasági felügyelők, tisztiorvosok, népművelési titkárok stb. Ugyanakkor azonban – s ez a közjóléti szövetkezetek létrehozásában a legszámottevőbb tényező – a közjóléti szövetkezet, mint önálló jogi személy és kereskedelmi társasági forma, a szabályokkal megkötött közigazgatási eljárásoknál rugalmasabb, s a szociális kívánalmakhoz és gazdasági élet követelményeihez sokoldalúbb működést, végrehajtást tesz lehetővé. Mindezen felül a közjóléti szövetkezetekre nevelői hivatás is vár. A juttatásban részesítettek ugyanis tagjai lesznek a közjóléti szövetkezetnek, így a szakszerű vezetés alatt is megismerik az önségélyben és felelősségben rejtőző hatalmas erkölcsi és gyakorlati értékeket s alkalmassá válnak arra is, hogy talpra állításuk után majd gyámkodás nélkül egyesítsék saját jól felfogott érdekükben a kisebb, de az egyesítés után már a mai fejlettebb gazdasági életben is helyt állni tudó erőket.

Ez a méreteiben jelentős szervezet azonban elvi és gyakorlati okok miatt nem volna megfelelő, ha nem támaszkodhatna olyan hatalmas erkölcsi erőre és munkaerő mennyiségre, amit a társadalom önkéntes részvétele jelent a szociális munkában. Az a társadalom, amely a maga problémáitól és bajaitól úgy kívánna szabadulni, hogy azt egy látszólag rajta kívül álló szervre, az államra s annak szerveire kívánja bízni, lelkületileg életképtelen és meghasadt lenne. Az ilyen magatartás a közösség sorsa iránt való közömbösséget mutatna, amely maga volna szinte a gyógyíthatatlan és legnagyobb szociális betegség. Ezért kétszeresen jelentős társadalompolitikai szempontból az Országos Szociális Felügyelőségnek az a törekvése, hogy a társadalmat a lehető legnagyobb mértékben bevonja a szociális gondozás munkájába, a társadalmat a mai idők szülte szociális tevékenység öntudatos részesévé tegye és ezzel a ténnyel is a társadalmat önismeretre, érzékenyebb szociális lelkületre és öntevékenységre nevelje. Ez a gondolat gyakorlatilag az úgynevezett munkaközösségekben valósul meg. A

munkaközösség nem új egyesület, hanem a helyi közigazgatási és társadalmi szociális munkát végző szervezeteknek, egyesületeknek az egyesítése, a helyi szociális teendők megvalósításában való együttes közreműködésre. A munkaközösség gondolatát a Felvidék szerencsés visszatérése alkalmával az úgynevezett »Magyar a magyarért« akcióban próbálták ki és igazolták. Azóta a magyar városokban és falvakban sorra alakultak meg a munkaközösségek. A munkaközösségek, a karitatív feladatok szervezettebb ellátása és a nép- és családvédelmi teendők körén belül vállalt családgondozói hivatás mellett, új és nagyszerű feladatot kaptak a hadbavonultak hozzátartozóinak gondozása terén. A magyar társadalom áldozatkészségét és segítőakarátát ebben a vonatkozásban a munkaközösségek a legszebb eredménnyel tükrözik vissza.

DOROS GÁBOR

Az egészség magyar népszaporodás feltételeinek biztosítása.

MONE Orvostársadalmi Szemle, 16. évf. (1939) 5. sz. 77–80.

Doros Gábor (Székelyudvarhely, 1892. március 24. – Budapest, 1980. február 16.) orvos. Orvosi diplomáját 1915-ben Budapesten szerezte. 1919-ben a régi Szt. János Kórházban Guszman professzor mellett dolgozott, ekkor fordult érdeklődése a bőr- és nemibetegségek felé. 1920-tól 1927-ig a Nékám-klinikán volt gyakornok, majd tanársegéd. 1927-ben nevezték ki az OTI Pestújhelyi Kórházának bőrgyógyász főorvosává, itt tevékenykedett 1945-ig. Közben 1929-ben egyetemi magántanári, 1941-ben rk. egyetemi tanári kinevezést kapott. 1945 után a XIV. ker. Bőr- és Nemibeteg gondozó Intézet szakfőorvosa lett, egyidejűleg az Orsz. Bőr- és Nemikórtani Intézet munkatársa is volt. 1962-től 1973-ig – nyugalomba vonulásáig – a Ganz-MÁVAG Szakrendelő Intézet bőrgyógyász főorvosaként dolgozott. A bőrgyógyászat és a nemibetegségek, köztük a szifilisz mortalitása vizsgálatában jelentős eredményeket ért el, ezt nagyszámú szakcikke is igazolja. 1945 után publikációinak adatait közli a Magyar bőrgyógyászati és venerológiai bibliográfia.

A demográfia tanulságai rámutatnak arra, hogy a magyarság erőteljes népszaporodása az utolsó évtizedek alatt törést szenvedett, miért is az eddigieknél fokozottabb erőfeszítést kell kifejtenuünk népesedésünk fokozása és egészségessé tétele érdekében. Ismeretes, hogy a népszaporodás két legfontosabb tényezője a születés és a halálozás adataiból tevődik össze, amelyek egyenlege adja az ú.n. „természetes népszaporodás” hányadosát. Minél jobb a közegészségügyi viszonyok, annál alacsonyabb a halálozás relatív száma, ami a „természetes népszaporodás” javára esik. Hazánkban is 1920-tól 1935-ig a mortalitás 21,4-ről 15,3%-re esett és megvan a remény, hogy a halálozás arányszáma még tovább fog javulni. Az emberi életkor határa azonban a végletekig nem tolható ki